

УДК 658.14:005.94:504.06

Іванюк О.М.,

*аспірантка ф-ту ОПМ, спец. 071 «Облік і оподаткування»,
Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана,
Науковий керівник – Ловінська Л.Г. – д. е. н.,
завідувач кафедри податкового менеджменту та фінансового моніторингу
імені Миколи Чумаченка*

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ ПОБУДОВИ СИСТЕМИ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ НАДЗВИЧАЙНИХ ПОДІЙ У БЮДЖЕТНИХ УСТАНОВАХ УКРАЇНИ

У зв'язку з повномасштабною війною, яку почала Росія проти України, система державного управління, зокрема бюджетні установи, зазнала суттєвих трансформацій. Значна частина державного майна була знищена або пошкоджена внаслідок бойових дій, а умови функціонування органів державної влади та місцевого самоврядування суттєво ускладнились. У цьому контексті особливої актуальності набувають питання організації бухгалтерського обліку надзвичайних подій у бюджетних установах, які забезпечують життєдіяльність держави, виконання функцій оборони, безпеки, освіти, охорони здоров'я тощо.

У чинному Плані рахунків бухгалтерського обліку в державному секторі, затвердженому Наказом Міністерства фінансів України від 31.12.2013 № 1203 (зі змінами), не передбачено окремих рахунків для фіксації втрат або доходів, що виникають внаслідок надзвичайних подій, зокрема воєнних. Наявна система обліку передбачає відображення таких подій у складі загальних витрат або збитків, що унеможлиблює повноцінне відображення масштабів завданої шкоди, а також ускладнює процеси звітності, контролю та компенсації збитків.

Відповідно до статті 56 Бюджетного кодексу України, управління бюджетними коштами передбачає забезпечення ефективного, результативного і цільового використання ресурсів, у тому числі в умовах надзвичайних ситуацій.

При цьому, Інструкція з бухгалтерського обліку в бюджетних установах (затверджена наказом Державного казначейства України від 26.12.2003 № 242) не містить детального регламенту дій при фіксації втрат, спричинених надзвичайними ситуаціями військового, техногенного чи природного характеру.

Під час обліку таких подій у бюджетних установах виникають значні ускладнення у:

- встановленні первинних документів, що підтверджують факт знищення чи пошкодження майна;
- визначенні обсягу завданої шкоди;
- обґрунтуванні відшкодування втрат за рахунок резервного фонду державного бюджету або інших джерел;
- відображенні у фінансовій звітності результатів оцінки втрат.

Нормативною базою, яка регулює питання визначення шкоди, завданої державі, є постанова Кабінету Міністрів України від 20 березня 2022 року №326 «Про затвердження Порядку визначення шкоди та збитків, завданих Україні внаслідок збройної агресії Росії». Для бюджетних установ актуальними також є положення постанови Кабінету Міністрів України від 22.01.1996 №116,

що визначає порядок розрахунку збитків від розкрадання, нестачі, знищення (псування) матеріальних цінностей.

У процесі документування наслідків надзвичайних подій важливо дотримуватись вимог Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні», який вимагає забезпечення достовірності, повноти та своєчасності інформації про всі господарські операції. Зокрема, для відображення втрат, пов'язаних із знищенням основних засобів, бюджетна установа має оформити відповідні акти списання (форми ОЗ-3, ОЗ-4), які доповнюються матеріалами фото- та відеофіксації, висновками відповідних комісій, актами ДСНС, поліції тощо.

Особливої уваги потребує облік майна, яке було передане в оперативне управління або на баланс бюджетної установи, адже втрата такого майна повинна бути погоджена з органом управління та відображена у зведеній звітності. Також варто враховувати вимоги Методичних рекомендацій з обліку гуманітарної допомоги, яка надходить під час дії воєнного стану, оскільки така допомога також може бути знищена або втрачена.

Пропонується внести зміни до Плану рахунків бухгалтерського обліку в державному секторі, передбачивши введення окремих рахунків для обліку наслідків надзвичайних подій, зокрема:

- рахунок 89 «Втрати від надзвичайних подій»;
- рахунок 79 «Доходи від відшкодування втрат».

Це дозволить підвищити прозорість та аналітичність звітності, забезпечить можливість прийняття обґрунтованих управлінських рішень щодо надання компенсацій, страхових виплат, фінансування відновлення об'єктів критичної інфраструктури, а також зміцнить фінансову дисципліну в секторі державних фінансів.

Узагальнюючи, необхідно зазначити, що воєнні дії, розв'язані агресором, актуалізували необхідність глибокого перегляду підходів до організації бухгалтерського обліку в бюджетному секторі, особливо в частині відображення наслідків надзвичайних подій. Враховуючи системність і масштабність загроз, виникає потреба у створенні єдиного методологічного підходу, адаптованого до специфіки функціонування бюджетних установ в умовах воєнного стану та відновлення країни.

Список використаних джерел:

1. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні: Закон України від 16.07.1999 № 996-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14> (дата звернення: 10.04.2025).
2. Про затвердження Порядку визначення шкоди та збитків, завданих Україні внаслідок збройної агресії Росії: Постанова Кабінету Міністрів України від 20.03.2022 №326. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/326-2022-n> (дата звернення: 10.04.2025).
3. Про оцінку майна, майнових прав та професійну оціночну діяльність в Україні: Закон України від 12.07.2001 № 2658-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2658-14> (дата звернення: 10.04.2025).
4. Порядок визначення розміру збитків від розкрадання, нестачі, знищення (псування) матеріальних цінностей: Постанова Кабінету Міністрів України від 22.01.1996 № 116. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/116-96-n> (дата звернення: 10.04.2025).
5. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку в державному секторі 132 «Витрати»: Наказ Міністерства фінансів України від 29.12.2017 № 1175. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0163-18> (дата звернення: 10.04.2025).
6. Про внесення змін до Плану рахунків бухгалтерського обліку бюджетних установ: Наказ Міністерства фінансів України від 29.12.2023 № 450. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0163-23> (дата звернення: 10.04.2025).